

Enskild motion

Motion till riksdagen 2017/18:1385

av **Margareta Larsson (-)**

Ett ansvarsutkrävande inom samhällsvården

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till en regressordning mellan stat och kommun enligt motionens intentioner och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sedan lång tid tillbaka har individen i Sverige förletts att tro att det svenska samhället varit överlägset familjens och individens egen omsorgsförmåga. Samhällets ”experter” har haft en stark status och deras råd och lärdomar har ofta vägt tungt hos det svenska folket. På 30-talet förespråkade exempelvis makarna Myrdal kvinnors rätt att befrias från de egna barnen i familjen och få mer givande arbetsuppgifter i samhället. Samtidigt skulle barnen skyddas från föräldrarnas, och det sociala arvets, skadliga inflytande. Detta medverkade förmodligen till en kluvenhet i självförtroendet i fråga om den egna föräldrarollen hos svenskarna samt ett beroende av staten och samhället. När det gäller individens tilltro till samhällets överlägsenhet i visdom och omsorg över våra barn, torde Sverige sticka ut i jämförelse med andra länder. När så familjer verkligen behöver samhällets ingripande utifrån grava missförhållanden är det långt ifrån säkert att professionell hantering erbjuds utifrån olika omständigheter. Därmed finns mycket kvar att önska för att komma tillrätta med den bristande samhällsvården i landet.

Den svenska idén om samhället som den främsta fostraren har visat sig vara ett förödande samhällsexperiment utifrån en misstro till den biologiska familjen. Den grymhet som lagts i dagen av den tidigare Vanvårdsutredningen har mycket ofta visat att barnen och deras föräldrar sveks av sociala myndigheter, då de försökte få hjälp. Det ledde till en institutionaliserad pennalism och vad som i praktiken fungerade som barnarbete och statligt inrättade barnbordeller. Maktfullkomligheten på barnhemmen, liksom hos barnavårdsnämnderna, var just fullkomlig och ansvaret oåtkomligt. Förmodligen därför att ansvarsutkrävande saknades. Väldigt många barn och ungdomar har under 1900-talet tagits omhand av samhället utifrån skiftande motiv.

Enligt studier pekar också forskning på att barn vars föräldrar omhändertagits av samhället löper stor risk att själva omhändertas av samhället. Denna dominoeffekt medverkar till ökat lidande och rotlöshet hos befolkningen, samtidigt som det skär stora hål i samhällsekonomin.

Omhändertagandet av barn är ett av de största ingreppen en stat kan göra i en familj och måste därför omgärdas av största möjliga rättssäkerhet.

Anna Hollander, professor i rättsvetenskap med inriktning på socialt arbete på institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet, konstaterar att det finns många skillnader mellan Sverige och andra jämförbara länder när det gäller tvångsomhändertagande. Hon menar att antalet barn som omhändertas och vårdas utanför hemmet i Sverige ökade kraftigt under 1990-talet, samtidigt som den slutna institutionsvården delvis ersattes av familjehemsvård och HVB-hem. Sedan 2004 har ökningen nästan enbart bestått av ensamkommande flyktingbarn.

Sverige beskrivs ofta som ett av världens bästa länder att bo i. Samtidigt har Sverige kritiserats för brister i rättssäkerheten vid tvångsomhändertaganden. Vanvårdsutredningens avslöjande om övergrepp och vanvård har bevisat en skuggsida av detta. Idag när det råder ännu högre tryck i samhället när det gäller omhändertagande av ungdomar än i vår tidigare historia, utifrån dels den inhemska befolkningen och dels de utrikesfödda, finns all anledning till oro över att missförhållandena fortsätter att öka. Med tanke på att den tidigare ”ursäkten” och ersättningen till dem som vanvårdats av samhället uppvisat ett sådant fiasko, i samband med den tidigare tillsatta Ersättningsnämnden, finns tyvärr inte mycket kvar att hoppas på att man lärt sig av historien.

LVU är socialtjänstens svåraste arbetsuppgifter. Det är resursmässigt utmanande att hjälpa familjer där barn far illa. Dessutom saknar ofta socialsekreterare i sin utbildning verktyg för att bedöma riskanalyser och utredningsmetodik. Utifrån detta utgångsläge kan en del gå på tok och många fara illa i flera led. Familjer riskerar att fara illa, liksom socionomer utifrån en bristfällig utbildning, vilket ökar risken för felaktiga beslut när det gäller omhändertagande. I andra fall kan osäkerheten i fråga om att ingripa bli så stor att inget görs av rädsla för att göra fel. I en individuell bedömning bör man nämligen väga in både risk- och skyddsfaktorer som blir svåravgörande då kunskap ofta saknas kring detta. Kunskap om riskmiljöer för barn behöver därför stärkas hos alla i rättskedjan: socialtjänst, domstol och juridiska biträden med ett ökat ansvar. Då utredningarna utifrån den beskrivningen ovan spretar från kommun till kommun beroende på vilken som utreder står vi inför en rättsosäkerhet som inte är värdig vårt land. Oftast är utredarna inom socialtjänsten väldigt unga och oerfarna.

Ett sätt att stärka samhällsvårdens kvalitet ute i kommunerna med fokus på de omhändertagna är att arbeta mot den ansvarsfrihet som råder när det gäller kommunens agerande och beslutsfattning inom samhällsvården. Utifrån beskrivningen ovan föreslås därför att de som placerats i inrättningar som HVB-hem eller familjehem ska ha rätt att kräva ersättning då vanvård, grov försummelse och allehanda övergrepp skett. Ett lämpligt forum för detta skulle kunna vara att en specialavdelning i kammarrätten instiftas, vilken sedan har mandat att kräva tillbaka beloppet från den kommun som brustit i ansvar. Alternativt att förvaltningsrätterna kan ta över ansvaret inom sina respektive jurisdiktioner. Jag menar även att domstolarnas beslut, i sin tur, ska vara överklagbara till exempel i kammarrätten i Stockholm.

Margareta Larsson (-)